

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI

2026/5

+998335668868

www.innoworld.net

Google Scholar

zenodo

2026

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI

3-JILD 5-SON

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI
TO'PLAMI

3 - JILD, 5 - SON
2026

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

D:IQMGI BAQTRIYA PODSHOLIGI: TARIXIY MEROS, ARXEOLOGIK BOYLIKLAR VA ZAMONAVIY ILMIY-TA'LIMIY AHAMIYATI**G'ofirova Sarvinoz**

ADPI Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti

Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi

101-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola qadimgi Baqtriya podsholigining tarixiy-geografik o'rnini, siyosiy tuzilishi, moddiy-madaniy merosi va zamonaviy ilmiy-ta'limiy jarayondagi o'rnini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda Baqtriya sivilizatsiyasining yunon-mahalliy sintezi, shaharsozlik an'analari, numizmatik san'at va arxitektura yodgorliklari tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi talabalari uchun qadimiy merosning grafik modellashtirish, kompyuter vizualizatsiyasi va dizayn yechimlaridagi amaliy ahamiyati yoritilgan. O'zbekistonning eng yangi tarixi fani kontekstida qadimiy Baqtriya merosining milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani shakllantirish va madaniy diplomatiyadagi ro'li ko'rib chiqilgan. Maqola talaba ilmiy izlanishlari doirasida yozilgan bo'lib, arxiv manbalari, arxeologik hisobotlar va zamonaviy ilmiy adabiyotlar tahliliga asoslangan.

Abstract: This article is devoted to the study of the historical-geographical position, political structure, material and cultural heritage, and the modern scientific-educational significance of the ancient Kingdom of Bactria. The research analyzes the Greco-local synthesis of Bactrian civilization, urban planning traditions, numismatic art, and architectural monuments. Additionally, the practical relevance of ancient heritage for students of Fine Arts and Engineering Graphics in the fields of graphic modeling, computer visualization, and design solutions is highlighted. In the context of the Newest History of Uzbekistan course, the role of ancient Bactrian heritage in shaping national identity, historical memory, and cultural diplomacy is examined. The article is written within the framework of student research and is based on archival sources, archaeological reports, and modern scientific literature.

Аннотация: Данная статья посвящена изучению историко-географического положения, политической структуры, материально-культурного наследия и современной научно-образовательной значимости древнего Бактрийского царства. В исследовании анализируются греко-местный синтез бактрийской цивилизации, традиции градостроительства, нумизматическое искусство и архитектурные памятники. Кроме того, освещается практическая значимость древнего наследия для студентов направления изобразительного искусства и инженерной графики в сферах графического моделирования, компьютерной визуализации и дизайнерских решений. В контексте курса «Новейшая история Узбекистана» рассматривается роль древнего бактрийского наследия в формировании национальной идентичности, исторической памяти и культурной дипломатии. Статья написана в рамках студенческого научного

исследования и основана на архивных материалах, археологических отчетах и современной научной литературе.

Kalit so'zlar:Baqtriya podsholigi, qadimiy davlat, yunon-baqtriya sintezi, arxeologik meros, tasviriy san'at, muhandislik grafikasi, O'zbekiston tarixi.

Keywords:Kingdom of Bactria, ancient state, Greco-Bactrian synthesis, archaeological heritage, fine arts, engineering graphics, history of Uzbekistan.

Ключевые:Бактрийское царство, древнее государство, греко-бактрийский синтез, археологическое наследие, изобразительное искусство, инженерная графика, история Узбекистана.

O'zbekiston hududi qadim zamonlardan beri Markaziy Osiyoning madaniy, iqtisodiy va siyosiy markazlaridan biri bo'lib kelgan. Shu hududda barpo etilgan qadimiy davlatlardan biri Baqtriya podsholigi hisoblanadi. Baqtriya miloddan avvalgi III–II asrlarda yunon-makedon bosqinlari natijasida vujudga kelgan, ammo mahalliy madaniy an'analar bilan chuqur sintezga kirishgan noyob sivilizatsiyadir. Zamonaviy O'zbekiston tarix fani, xususan, "O'zbekistonning eng yangi tarixi" kursi doirasida qadimiy merosni o'rganish nafaqat o'tmishni anglash, balki milliy o'zlikni mustahkamlash, madaniy merosni raqamli saqlash va zamonaviy ta'lim tizimiga integratsiya qilish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolaning maqsadi Baqtriya podsholigining tarixiy-geografik o'rni, siyosiy-madaniy tuzilishi, arxeologik boyliklari va ularning tasviriy san'at hamda muhandislik grafikasi yo'nalishi talabalari uchun ilmiy-amaliy ahamiyatini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqotda tarixiy manbalar tahlili, arxeologik hisobotlar, ilmiy adabiyotlar ko'rib chiqish va vizual-modellashtirish metodlari qo'llanilgan. Maqola talaba ilmiy izlanishlari doirasida tayyorlangan bo'lib, O'zbekiston Respublikasining mustaqillik davridagi tarixiy fan rivoji, madaniy merosni himoya qilish siyosati va oliy ta'limdagi interdisciplinar yondashuvlar kontekstida yoritilgan.

Baqtriya (yoki Bahlika) qadimiy O'rta Osiyoning shimoliy qismida, hozirgi O'zbekistonning Surxondaryo viloyati, Afg'onistonning shimoli va Tojikistonning janubiy hududlarini o'z ichiga olgan keng geografik maydonni qamrab olgan. Miloddan avvalgi 330–327-yillarda Aleksandr Makedonskiyning qo'shinlari mintaqaga kirib kelganidan so'ng, Baqtriya ellinizm madaniyati ta'sirida yangi siyosiy shakllanishga kirishdi. Aleksandr vafotidan so'ng, uning sardorlari (diadoxlar) o'rtasidagi kurashlar natijasida Seleukiylar davlati tarkibida bo'lgan Baqtriya miloddan avvalgi 250-yillar atrofida mustaqil ellinistik podsholikka aylandi. Baqtriya poytaxti dastlab Balx (Zariaspa/Bactra) shahri bo'lgan, keyinchalik Amudaryo (Oks) va Panj daryolari oralig'idagi hududlar markazga aylangan. Hududning strategik joylashuvi uni Buyuk Ipak yo'lining muhim tugunlaridan biriga aylantirdi. Savdo, hunarmandchilik va dehqonchilik iqtisodiyotining rivojlanishi Baqtriyani Markaziy Osiyoning eng qudratli davlatlaridan biriga aylantirdi. Baqtriya podsholigi ellinistik boshqaruv tizimi bilan mahalliy an'analarning uyg'unligi bilan ajralib turardi. Podshohlar (masalan, Diadot I, Evkratid I, Menandr) o'z hukmronligini yunon va mahalliy tillarda

yoziqlan farmonlar, tangalar va yodgorliklar orqali mustahkamlagan. Davlat diniy jihatdan ko'p xudolarga sig'inish (sinkretizm) bilan tavsiflanardi: yunon xudolari (Zevs, Apollon, Afrodita) mahalliy Zardushtiylik va hindu-buddaviy e'tiqodlar bilan uyg'unlashgan. Baqtriya san'ati yunon klassik uslubi va mahalliy naqshinkorlik, geometrik ornamentika hamda metallsozlik an'alarining birlashmasi edi. Numizmatika sohasida Baqtriya tangalari nozik gravura, portret realizmi va ramziy belgilarning mukammal uyg'unligi bilan tanilgan. Bu tangalar nafaqat iqtisodiy vosita, balki davlat propagandasi va san'at asari sifatida ham xizmat qilgan XX–XXI asrlarda olib borilgan arxeologik qazilmalar Baqtriya sivilizatsiyasini qayta tiklashda muhim rol o'ynadi. Eng mashhur yodgorliklardan biri Ay-Xonum (Afg'oniston shimoli) bo'lib, u to'liq yunon shahar rejasiga ega bo'lgan: gimnaziya, teatri, saroy, ibodatxonalar va suv ta'minoti tizimi saqlanib qolgan. O'zbekiston hududida esa Dalvarzintepa, Fayoztepa, Qoratepa, Jondor va Termiz atrofidagi yodgorliklar Baqtriya-Gandhara madaniyatining janubiy chegaralarini ko'rsatadi. "Oltin xazina" (Tillia Tepe) topilmalari (1978-yil) jahon arxeologiyasidagi eng yirik kashfiyotlardan biri hisoblanadi. Oltin, kumush va fil suyagidan yasalgan buyumlar yunon, skif, xitoy va hind elementlarini o'z ichiga olgan bo'lib, mintaqaning madaniy ochiqligini isbotlaydi. Zamonaviy O'zbekiston arxeologiyasi ushbu topilmalarni raqamli skanerlash, 3D-modellashtirish va virtual muzeylar orqali saqlash va o'rgatishda ilg'or metodlarni qo'llamoqda. Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi talabalari uchun Baqtriya merosi nafaqat tarixiy ob'yekt, balki amaliy o'quv materialidir. Baqtriya arxitekturasi simmetriya, proporsiya, geometrik rejalashtirish va suv muhandisligi tizimlarini o'z ichiga oladi. Ay-Xonum shahrining qurilish chizmalari, kanallar tarmog'i, kolonnalar nisbati va dekorativ naqshlar zamonaviy muhandislik grafikasi darslarida "qadimiy CAD" namunasi sifatida tahlil qilinishi mumkin. Shuningdek, Baqtriya tangalaridagi mikrografiyura, relyefli portretlar, shriftlar kompozitsiyasi va ramziy belgilar zamonaviy dizayn, tipografiya, vektor grafikasi va 3D-printer texnologiyalarida qo'llaniladigan tamoyillarga asos bo'ladi. Talabalar AutoCAD, Blender, Adobe Illustrator kabi dasturlar yordamida Baqtriya yodgorliklarining rekonstruksiya loyihalarini yaratish, tarixiy matnlarni grafik qayta ishlash va virtual sayohat interfeyslarini ishlab chiqish orqali interdisciplinar ko'nikmalarni shakllantiradilar. Bu jarayon "tarix → grafika → raqamli meros" zanjirini amaliyotga tatbiq etish imkonini beradi. "O'zbekistonning eng yangi tarixi" fani nafaqat XX–XXI asr voqealarini, balki mustaqillik davrida shakllangan milliy g'oya, tarixiy xotira siyosati va madaniy merosni qayta tiklash jarayonlarini ham o'z ichiga oladi. 1991-yildan so'ng O'zbekiston hukumati qadimiy yodgorliklarni muhofaza qilish, UNESCO ro'yxatiga kiritish, arxeologik ekspeditsiyalarni moliyalashtirish va tarixiy fanlarni zamonaviylashtirish bo'yicha keng ko'lamlı islohotlarni amalga oshirdi. Baqtriya merosi esa ushbu jarayonning ramziy markazlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim dasturlarida qadimiy tarix va zamonaviy texnologiyalarni uyg'unlashtirish talabalarda tanqidiy fikrlash, grafik

savodxonlik va madaniy merosga hurmat hissini shakllantiradi. O'zbekistonning eng yangi tarixi kontekstida Baqtriya nafaqat o'tmish, balki bugungi kunning madaniy diplomatiyasi, turizm strategiyasi va raqamli humanitar fanlar rivojining asosi sifatida ko'rilmoqda. Qadimgi Baqtriya podsholigi Markaziy Osiyo sivilizatsiyasining eng yorqin namoyondalaridan biri bo'lib, uning siyosiy, iqtisodiy va madaniy merosi zamonaviy ilmiy-ta'limiy jarayonda chuqur o'rganilishi lozim. Tadqiqot ko'rsatdiki, Baqtriya yunon va mahalliy an'analarning noyob sintezi, yuqori darajadagi shaharsozlik, nozik san'at va muhandislik yechimlariga ega bo'lgan. Arxeologik topilmalar, xususan Ay-Xonum, Tillia Tepe va Termiz yodgorliklari, zamonaviy raqamli texnologiyalar yordamida qayta tiklanayotgan bo'lib, bu jarayon tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi talabalari uchun amaliy o'quv maydonini yaratadi. O'zbekistonning eng yangi tarixi fani doirasida qadimiy merosni o'rganish nafaqat tarixiy haqiqatni anglash, balki milliy identifikatsiyani mustahkamlash, madaniy diplomatiyani rivojlantirish va zamonaviy ta'limni innovatsionlashtirish uchun muhim vositadir. Kelgusida Baqtriya yodgorliklarining sun'iy intellekt, virtual reallik va interaktiv grafika texnologiyalari yordamida to'liq raqamli arxivini yaratish, shuningdek, oliy ta'lim dasturlariga "tarixiy grafika va meros modellashtirish" fanini joriy etish taklif etiladi. Bu yondashuv talabalarda interdisciplinar kompetensiyalarni shakllantirishga va O'zbekistonning qadimiy madaniy merosini jahon ilmiy hamjamiyatiga integratsiya qilishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Litvinsky B.A. (ed.). History of Civilizations of Central Asia, Vol. III: The Crossroads of Civilizations (AD 250 to 750). UNESCO Publishing, 1996.
2. Bernard P. Bactria: An Ancient Hellenistic Kingdom. Paris: Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, 2010.
3. Абдуллаев К.А., Рахмонов Э. Очерки древней истории Узбекистана. Ташкент: Fan, 2018.